

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 kerral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DÉZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a **Kiadó hivatalba** (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Tartalom: Az élet és iskola. Hegedüs István. — A tanítási anyag megkülönböztetésére szolgáló elvek az osztatlan és osztott elemi népiskolában. — Tárcza: Kisedeink érdekében. Belle László. — Szemle: Anglia. Irland. Franciaországból. A túlterhelés kérdése. — Irodalom. — Egyesületi közlemények. — Nyilvános nyugtatványok. — Vegyesek. —

Az élet és iskola.

Jean Paul a Levana elé bocsátott két beszédet: egyikben bebizonyítja, hogy csupán a neveléstől függ az ember mivolta: a másikban ellenkezőleg azt bizonyítja be, hogy a nevelés nem dönt erkölcsiségünkre nézve. E szellemes fogással Jean Paul érthetően kifejezte azon követelések helytelenségét, melyek az iskolában, minden társadalmi bajnak orvosszerét keresik. Ünnepi beszédekben, igazgatói jelentésekben, a közönség érdekének felköltésére igen hathatós és igen csattanós dicsérrel lehet elhalmazni az iskolát, szólván oképpen Herderrel: „Község és haza emelik föl karjaikat hozzád óh iskola! te ifjú kedélyek, kora erkölcsök és érzelmek növelője, kifeszített karokkal áll előtted a haza, mely gyakran feljajdul fájalmában, de baján segíteni nem tud; előtted áll, hozzád könyörög, visszaköveteli tőled rád bízott sarjait, hogy megmentsd s boldogítsd őket a haza s önmaguk javára. Ég áldása szálljon rád, ha mindezeket kieszközlöd.” Ez idézett szavakkal Károly Gy. Hugó a szépészeti képzés érdekében írott módszertani értekezését zárja be,¹⁾ az iskolától várván az erkölcsi és szépészeti érzék helyes fejlesztését és közvetve az élet javítását. A mindent emelni vagy szállítani — a mint tetszik — hajlandó racionalistikus nevelés az agytól várván a szív indulatainak kormányzását, szintén egészen új, a múlt előítéleteitől ment, önmagát a józan ész törvényhozása előtt önmegalázódás nélkül meghunyászó nemzedéket remélt az iskola által teremteni. Herbart a lélek tiszta lapját magasztos gondolatokkal remélte beírhatni az iskolai oktatás útján; mert szerinte minden érzés, akarat és hangulat a gondolat köré-

ben csirázik. Tehát a nevelés teljesen sikert arat, ha javítjuk az oktatást. Scheibert¹⁾ odáig megy, hogy az iskolát el akarja zárni minden társadalmi befolyás elől, biztosítandó az iskola hatását. Waitz²⁾ elmés megjegyzésekkel kíséri Herbart és Scheibert ez állításait.

Az élet és iskola egymással folytonos ellenmondásba jöven, mint vitatkozó felek, egymásnak olyan szemrehányásokat tesznek, melyek igaztalanok; az élet igaztalan, mert nyomásával követelményeivel, gyakorlati hatásával folytonosan a maga szellemében akarja az iskolát átalakítani; hangoztatja a *vitae non scholae discimus*-féle elvet, legtöbbször jogtalanul; de az iskola is kétképen folytatja helytelen fegyverekkel a küzdelmet: vagy csökönnyösen elzárkozik az élettől, mint egy-egy nagy múltú angol iskolánál kiváltképpen tapasztalhatni, vagy pedig alkalmazkodási viselkedésből folytonosan jellemét vetkőzi le, hivatását téveszti szem elől. Mióta a polgári élet gazdagabb kifejlődése, a nemzetgazdasági érdekek felfogása és értése, az anyagi jólét, kifejlött ipar, kereskedés, építkezések, vasúttak, viz és útszabályozás, pénzügyintézetek szerfelett bonyolult gépezete a kormányzásnak, mind több-több szakszerű képzésben részesült egyént kívánnak; mióta a világnézet a természettudományok befolyása alatt nagy mérvben átalakult; a közszellem egészen új lökést kapott, egészen utilitárius irányba annál rohamosabb és mohóbb sietéssel indult meg, minél közelebb rokonságot érzett ez iránynyal, már csak a gyakorlati élet tapasztalatainak befolyása alatt álló érzés- és gondolkozásmódjánál fogva is: A polgár és reálistólak Európaszerte és így nálunk is lázas sietséggel lőnek fölállítva: az élet hul-

¹⁾ Szépészeti képzés gymnasiumainkban. Módszertani értekezések, tartotta Károly Gy. Hugó. Budapest. 1874.

¹⁾ Das Wesen der höheren Bürgerschule.

²⁾ Allgemeine Pädagogik. Willman Ottó kiadása. Braunschweig. 1875.

lámái mintha áttörték volna azon gátakat, melyeket a régi világnézet szellemét képviselt köznevelés emelt ellenük. A nevelésről a főfigyelem arra lön fordítva, mire útal az élet vastörvénye a szükség parancszava, kivált anyagilag oly szegény népnél, mint a miénk.

Nem csekély haszna volt e fordulatnak a közoktatás tekintetében. Új, eddig nálunk nem mivelt szakok nyertek művelőket. Az erősen élénk mozgalomról tudomást vettek a gymnasiumok, melyek egyetlen tanulóhelyei voltak a közép és főbb nemességnek, birtokos osztálynak, a nép jobb módu rétegének, vagy egyes kiemelkedő tehetségnek. Nem vonom kétségbe a természettudományok szükséges helyét a közoktatás tárgyai sorában; sőt a természettudományok helyes feldolgozásától remélem és csupán csak ettől a tisztán kedélyi nevelés elkerülhetlen veszélyeinek: a szűk, elfogult individualismus elementáris hatalommá könnyen fajulható szenvedélyek és előítéletek; összezsongorodott értelmiség, nagyhangú üres frázisok és az alakosság nyűgeibe kötött gondolkodás, mystikus önámítás és képmutatató áltatás, gépszerű, betűhöz ragaszkodó fanatismus gyászos következményekkel járó veszélyeinek ellensúlyozását; a természet urához méltó igaz emberi méltóság megszerzésének legbiztosabb módját; az emberiség nagy küzdelmének felekezeti felfogástól ment nagyszabású, szabadszellemű megértését, mely nélkül helytelen világításba lesz helyezve mindenha az ember erkölcsi hivatása is, mely nélkül elvesz emberiség legdrágább talizmánja, mely a kedély daemanai ellen megvéd: az igazság öszinte s azon értelemben vett szeretete, mely Lessinget lelkesíté, hogy nem az igazság bírása, de az igazság után való törekvés a legszebb emberi hivatás és legszebb jogczim az ember nagyságára. Ilyen szempontból a természettudományok térfoglalása nem tölt el idegenkedéssel. Hűtelen lennék saját egyéni fejlődésem legszebb emlékeihez, ha ezt tenném. De ez nem szállítja alább azon fentebb jelzett mozgalom oly irányu kártékony hatását, hogy mert az iskola a kor szelleméhez kívánt és vala kénytelen alkalmazkodni; mert tanrendszerét az élet revisio alá vetheté; mert az élet követelményeit az újabb paedagogia józan belátása igazoltaknak jelenté ki: tehát az iskola eddigi jellemét nem őrzé meg tisztán, tehát az iskolánál nagyobb forumnak lön az élet elismerve. És ha javult az oktatásügy, solidabb alapokra lön fektetve a tudás, ha lélektani szempontok szerint lett berendezve az egyes tárgyak előadása, tökélyesbült a módszer: az iskola nevelő hatásából veszített. A nevelésnek az oktatás tárgyainak összhatását kell a nemes erkölcsiség és hazafiság fejlesztésére irányozni. Úgyde az erkölcsiséget nem meríti ki a hasznosság fogalma. Nem elég életrevaló embereket nevelni, kik tudják magokat az életpályákon nagy erőfeszítés és sok gyakorlati vesződség nélkül feltalálni. Pedig sem többet sem kevesebbet

nem kíván az élet az iskolától; sem több, sem kevesebb ismeretről nem itélik meg az iskola jóságát. Nem, „az ember hivatását a hasznosság mint czél nem meríti ki,” mondja helyesen Scherr János. Azért az iskola által kitűzött magasb, eszményibb feladat megoldása az élet által emelt sűrű, sokszor megkerülhetetlen akadályok miatt folyton megakad. Így fejlődik az élet és iskola között azon harc, melyet mindenütt tapasztalnak korunkban mindazok, kik a dolgok felszínénél mélyebben látnak, érzik pedig azok, kiknek lelkét még nem vesztegeté meg az élet léha csapodársága, kik még erős meggyőződésre képesek, hagyományokhoz szentül ragaszkodnak; az értelem bírálatával nincsenek eltelve; kik a közvélemény tapsa által elszédítettnei fejüket, a köztetszés csábító szava által megejtetni szívöket nem hagyják.

Az iskola magasb mértékét kívánja meg az erkölcsiségnek, mint a mennyinek elbírására, elszivelésére az élet képes. Az élet és iskola öszszetűz, hallgatag, forrongó küzdelem foly le az iskola növedékében. Az iskola ragaszkodik hagyományaihoz, az élet csak szükségeire gondol. Az iskola a régi moral hőseit állítja a növendék elé követendő példányokul az élet rideg szkepszisével az eszmények valóságát vonja kétségbe. S még továbbmenve, az iskola maga sincs tisztába követeléseivel. Az életnek akar szintén szolgálni; de az életben a múlt fegyverzetével nem lehet többé küzdőhomokra kiállani, anélkül, hogy nevetéses Don Quijote-tá ne váljék a legszebb lelkesedéstől áthatott ifju bajnok. Aztán nem tört-e ki a meghasonlás az iskola falain belől? Nem hódítá-e meg az új szellem a legtöbb tanár lelkét, szellemét? Nem feledi-e a legtöbb, hogy mit tesz koczára, ha a helyett, hogy az élet által tört gátakat egy hollandi buzgalmával javitaná ki: szabad és független akarván lenni saját területén, még maga is engedi az áramlatot, ha nem is betörni, de beszivárogni. Mint Tacitus Agricola-jában leírja a britt fjordokat, melyekben a tenger a szárazföldre úgy behatol, mintha sajátjában gazdálkodnék: úgy hatol be az élet az iskola szellemi vezérletének körébe is, mint a maga birodalmába. Csak egy példát hozzak fel: A keresztyén kultura védelmét, fejlesztését egyik iskola sem tagadná el, mint követendő czélt, de Curtmannal¹⁾ elmondhatnám, hogy figyelmeztetünk, de mindig másokat a keresztyénségre, mig magunkat felmentjük a Keresztyénség kötelmei alól. — Aztán nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy az első gyermekkor, az első hét év, melyet méltán nevez Curtman pályaművében az erények és vétkek csirázó éveinek teljesen ki van véve az iskola hatása alól és az anyákra van bízva, kik az anyai kötelmek közé nem sorozák azt, hogy szellemileg is megszüljék gyermekeiket. Olyan nőkre, kik már még azon szentül tiszteletben

¹⁾ Die Schule und das Leben. Curtman Friedberg. 1847. Suringar holland tudós pályatételével pályanyertes mű.

tartott hagyományok korlátait is eldobják éretlen szereplési viselkedéskor és engedik magukat megalázni azáltal, hogy a férfi-nem bábjaivá silányítják azt a magasrétű női méltóságot, mely Schillert lángoló lelkesedésre gyújtja. „A rábeszélő esdeklés szende hatalma, melylyel az erkölcsök kormánypálcáját szelid kezökben tartják, a fényűzés és léha örömök kiesdeklésére van vesztegetve és nem a külélet durva küzdelmei által nyerssé vált férfi jellemnek megzománczozására és a gyermek lelkének megóvására.“ Sőt Curtman találó kifejezése szerint, a nők alig várják, hogy a gyermeket az élet zajos mulatságaiban meghurczlják, mint ibolyát a rekkenő napon engedik a gyermek lelkét megforráztatni. Aztán az étellel nem érintkezik-e a gyermek szüntelen, kivált ha nincs bennlakási rendszer, ha van, nem terjed-e ki egy-egy erkölcsi ragály a legártatlanabb kedélyre is? Aztán a szünetek nem válnak-e — mint Curtmann már kiemelte — az ifjú lelkek saturnaliáivá? Aztán, az érettségi vizsgálat után, melynek, „mint a gymnasiumok terheitől megmentő őrszellemnek egészséget, kedvet, családiasságot, lelkesedést, sokszor őszinteséget feláldozott“ a növendék, mint Cortez felgyújtja hajóját, nem dobja tüzre, legalább szellemileg, mindazt az össze-vissza könyv-ismeretet, melyet beléje tömörszöveggé, a túlterhelt tananyagot lelkiismeretesen akarván átadni? És aztán jön az egyetemi tanszabadság, mely azon ifjút, kinek mindig belátásához hivatkoztunk, ha engedelmességre szorítok, pedig Jean Paul helyes megjegyzése szerint, (Levana) az erkölcsi parancsok és tilalmak az indokolás által részben erejüket vesztik el —, szabad egyetemi polgárrak nyilvánítván, a szabadság gyönyörű jogával ruházza fel, anélkül, hogy egyebet tőle kívánjon, mint vizsgaletételt. Ime e korszak újra kiesik a közép-tanoda hatása alól; ekkor az iskolának belső és külső akadályai, annyi ellenmondó befolyás által meggyengített hatásától azt várják, hogy az birjon erővel, hogy egy egész életre kihasson! Mikor az életben soha egyebet nem hall, mint a jóindulatu utilismus csábos beszédét; az anyától soha egyebet nem tapasztal, mint azt, hogy kötelemait borzasztó terheknek tartja, melyeknek enyhítésére az anyai engesztelésre és befolyásra, sőt — mondjuk ki nyíltan — titkos szövetségre biztosan számíthat; mikor az iskolában az erkölcsi elvek elvont szabályok alakjába öntött halmazával találkozik, melyek az életnek ellenmondó igazságokat tartalmaznak; a tanár, kinek személyes hatása életelevénné tehetné keblében az erkölcsiséget, maga is az élet küzdelmeiben százszor aláztatik meg és ugyananyiszor alázza meg magát; mikor a közvélemény közege a sajtó, százféléképen csepegteti be minden az iskolában eszményül kitűzött erkölcsi elv hatásának teljes meglazítására, a mai léha gondolkodás játszi, mosolygó bölcsességét, melylyel kedélyemelkedettség nélkül két nyelvű (tisztelet a ritka Corneliáknak) műveltségre nevelt leányaink ajkaira a rokonszenv szívódbító jegyét, a mosolyt csalhatják: be-

szélhetünk-e komolyan arról, hogy az iskola meggyógyítja az élet-ütötte sebeket, az erkölcsiség megrongált templomát kegyeletes áhitattal, Nehemiás erkölcsi bátorságával építi föl újra? Nemes fölgerjedéssel kérdi Curtmann is: „Hogyan lehessen a hazugságot az iskolából kiirtani, midőn otthon az anya az atyától rejteget holmit és ugyanerre szoktatja gyermekét? De a hivatalos hazugság mily nagy mértékben grassál az államban! A kultusminiszter elrendeli, hogy az iszákosság terjedése ellen a lelkészszel együtt az iskola tegye meg a lehető és a pénzügyminiszter egy-egy kártya-bankot, egy szerencsejátékot engedélyez és a nem egyenes adó érdekében épen nem esik kétségbe a vasárnapi tivornyák felett!“ De tehetném hozzá: esodálkozással, sohajtozva emlegetik az egyház hatalmának csökkenését az erkölcsiség jobbitása érdekében; de nem érzi-e az állam kénytelenségét az egyház elleni harcznak és küzdelemnek? Hogy az egyház erre rászolgált és mennyiben szolgált rá, kivált egyes államokban, azt felhozni és fejtegetni fölöslegesnek tartom; de azért nem kisebb mérvben érzi meg a társadalom a fegyelmező hatalmak e fájdalmas versenyzését. Jellemző adattul hozhatom föl az újabb belga közoktatási törvényt, mely csak községi iskolákat ismer el; a vallástanításra, melyet szabad-jelentkezéstől és a szülőknél külön megkívánt nyilatkozatától tesz függővé, a rendes tanórák utáni időt szabja meg. A szabadelvének még ezen időre sem akarják átengedni az épületet a katolikus papnak. Még Erzsébet is megengedte Stuart Máriának, hogy hozzá pap mehessen. Nem hallgathatom el a Saturday Review megjegyzését, mely kijelenti, hogy az ő insuláris felfogása sehogysem tudja megegyeztetni a következetesség törvényeivel a szárazföldi szavadelvűség e fáját, mely szabadelvű majdnem az általános szavazatjog megadásáig mindenkivel szemben; de prohibitív az egyházzal szemben. Egész Európában a secularisatio a legszabadabb elvű pártok részint már keresztülvitt, részint kitűzött jelszava? Van-e ebben veszély? Nincs; ha a mennyire korlátok közé szorítottatnék az egyház erkölcsi hatalma ugyanazon mérvben emelkednék az államé; nincs; ha a mely mérvben veszt az egyház fegyelmező befolyásából, azon mérvben nyerne az állam? De így van-e ez? Fájdalom, nincs.

De tovább megyek és kockáztatom azon állítást, hogy az államnak közelismerés szerint utilitárius álláspontja és felfogása saját hivatása megítélésénél nem is képesítik őt arra, hogy nevelőhatalmat gyakoroljon azon szellemben, mely az utilitarius elvek befolyását az életre ellensúlyozni bírná.

Hegedüs István.

(Folyt. köv.)

A tanítási anyag megkülönböztetésére szolgáló elvek az osztott és osztatlan elemi iskolában.*)

1. A 6 évfolyamu népiskolának három faja különböztetendő meg: az egy tanítóval; b.) a két tanítóval; c.) a több tanítóval bíró elemi népiskola.

2. A népiskola e három fájának mindenike más-más terjedelmű tananyag alapján szervezendő.

3. Az 1868. évi XXXVIII. t. cz. illető §-ban elrendelt valamennyi tantárgy a 6. évfolyamu elemi népiskola mindenik fájában tanítandó.

A) Az egytanítóju elemi népiskola.

4. A heti óraterven kitett külön tantárgyakként taníttatnak: a vallás-erkölcstan (mind a 6 évfolyamban), a beszéd és értelemgyakorlatok (az 1. és 2-ik évfolyamban), az irvoelvasás (az 1. és 2-ik évfolyamban), az olvasás (a 4 felső osztályban), a számtan (mind a 6 évfolyamban), ének (mind a 6 évfolyamban), testgyakorlás (a 4 felső évfolyamban), kézimunka (mind a 6 évf.-ban), a nem magyar tannyelvű iskolákban a magyarnyelv gyakorlása (mind a 6 évfolyamban).

5. Kapcsolatosan tanítandók: a) a mértan és rajz a számtannal; b.) a nyelvtan, szépírás, írálygyakorlatok és a reáliák külön olvasókönyv segítségével.

6. Ezen külön olvasókönyv tartalmát tennék: a.) a reáltantárgyak tananyagának legfőbb tudnivalói, még pedig kedélyre ható olvasmányok alakjában; b.) szorosabb értelemben veendő költői termékek.

7. Az egy tanítóju elemi népiskola számára külön, a fenntebbi megállapodásokon alapuló tan- és óraterv készítendő.

8. A tanulóknak szükséges kézikönyvek: a) az 1-3-ik évfolyambelielieknek ABC és olvasókönyv (I. füzet) és példatár az 1—100-ig terjedő számkörből; b.) a 3—6.

*) E tétellel a II. országos tanítógyűlés munkálatainak közlését befejeztük. Szerk.

évfolyambelielieknek: káté, a 6 sz. a. említett olvasókönyv (2. részben), számtani példatár.

9. A tanító számára külön vezérkönyv szerkesztendő.

B) A két tanítóju elemi népiskola,

10. A két tanítóju elemi népiskolában az egyik osztályt az 1-ső és 2-ik, a másikat a 3—6 évfolyambelieliek képezik.

11. Az óraterven kitett külön tantárgyakként taníttatnak: a vallás és erkölcstan (mind a 6 évf.-ban), beszéd és értelemgyakorlatok (az 1-ső és 2-ik évf.-ban), olvasás (a 4 felső évfolyamban), számolás (mind a 6 évfolyamban), földrajz (a 4 felső évfolyamban), ének (mind a 6 évf.-ban), testgyakorlás (a 4 felső évf.-ban) kézimunka (mind a 6 évf.-ban), nem magyar tannyelvű iskolákban a magyarnyelv (az öt felső évfolyamban).

12. A többi tantárgy az 5. és 6. számú tétel értelmében kapcsolatosan taníttatik, külön a két tanítóju elemi népiskola számára készült olvasókönyv segítségével.

13. A két tanítóju elemi népiskolák számára is külön, a fenntebbi megállapodásokon alapuló tan- és általános óraterv készítendő.

14. A tanulóknak szükséges tankönyvek: a) az alsó osztálybeli elieknek számtani példatár 1—100-ig terjedő számkörből, ABC- és első olvasókönyv, b.) a felső osztály számára: megfelelő számtani példatár, olvasókönyv, nem magyar tannyelvű iskolákban magyar ABC- és olvasókönyv, földrajzi füzet.

15. A két tanítóju iskolabeli tanítók számára külön módszertani vezérkönyv szükséges.

B) A több tanítóju elemi népiskola.

16. Az elemi népiskola ezen fajára nézve a fennálló tan- és óratervek jövőre is érvényesek, a tananyag célszerű csoportosításával. A nagym. m. kir. vallás és közoktatási ministerium megkeresendő az iránt, hogy országszerte az osztatlan népiskolabeli tanítók számára minta tanítással egybekötött póttanfolyamok szerveztesenek.

T Á R C A .

Kisdedeink érdekében.

Ha jól emlékszem, így tanultam volt gyerekkoromban egy kis versecskét:

„Kis folyóból lesz a tenger,
Kis legényből a nagy ember.“

De ha sok kis folyó kiszárad, apad a tenger is; ha sok kis legény elhal, kevesbedik a nagy emberek száma is. S kérдем, vajjon van-e valamely nemzetnek

nagyobb szüksége arra, hogy a nagy emberek szaporodjanak, mint nekünk magyaroknak? Bizonyára nincs. Erre nézve nagy Széchenyink is azt mondta volt, hogy fajunk szaporodhatása tekintetéből még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni. Ha ez állításnak van némi jogosultsága, mennyivel nagyobb horderejű azon követelmény: kövessünk elmindenkisdedeink érdekében, hogy azok a jövő számára felnevelhetők legyenek.

Statisztikai adataink azon szomorú tényről tesznek bizonyosságot, hogy nálunk a gyermek halandóság 7 éves korig 50—55% között váltakozik, tehát kisdedeink felénél több hal el évenként. Ezen nagymérvű halandóság okát nemcsak a gyermekek közt uralkodni szokott járványos betegségekben, hanem legtöbbször a szülői gondatlanságban, könnyelműségben találhatjuk fel. Nincs hét, de mondhatnám, nincs nap, melyen valamely hírlap ne hozna tudósítást valamely „áldozatról“; de hány történik, mit nem jegyez fel senki, miről a nyilvánosság nem értesül soha.

Még tán nem lenne annyira szomorító ezen körülmény, ha azok, kik életben maradnak, úgy nőnének fel, hogy maguknak, embertársuknak, s a hazának hasznára lehetnének, mert mikor a nemzetek sorsa felett kimondatik az ítélet, nemcsak az jó tekintetbe, hogy mennyi tagjainak száma, hanem, és főként, az, hogy minő erkölcsi értékkel bírnak. Példa erre a nagy török birodalom sorsa.

Szomorú dolog az, hogy nálunk napjainkban mind sűrűbben-sűrűbben mutatkoznak oly jelenségek, melyekről csak egy pár évtizeddel ezelőtt senki tudomással nem hírt s melyek valóban nem is léteztek. Ma a papok szószékeikről a vallástalanságot, erkölstelenséget ostromozzák, a munkaadók hanyag, dologtalan munkásokról panaszkodnak, a gazdák folyton rossz cselédekkel vesződnek, a börtönök mindig nagy számú lakókkal dicsekedhetnek, a törvényszéki bírák hivatalos számai irtózatosságon szaporodnak, s a mi a legelszomorítóbb, nem egyszer ül 12—16 éves egyén a vádlottak padján. Csak a korcsmárosok és — uram bocsásd — az őrgazdák azok, kik nem panaszkodhatnak.

Nem vagyok pessimista, nem akarom a világot rosszabb színben látni, minő valóban, de valahányszor egy-egy oly tény jut tudomásomra, mely népünk erkölcsi életének hanyatlásáról tesz bizonyosságot, mindig eszembe jut nagy Berzsenyink emez erőteljes intése:

„Romlásnak indult hajdan erős Magyar!
Nem látod Árpád vére miként fajul?“

Rohamosan szaporodó bajaink orvosolhatására sok üdvös mozgalom indult meg a közelebbi időkben is, melyeknek céljai mind nemesek, de melyek közül nem egy a régi bölcs, Thales sorsára jutott: keresve a csillagokat, a lába alatt levő gödörbe esett. A mentség aztán az: a közöny miazmásította meg a levegőt, pedig az sok, ennél sokkal veszedelmesebb körülményben, az értelem és a belátás hiányában van. Nincs ki megértse, nincs ki fel tudja fogni a reformok üdvös voltát, a törekvések jó irányát. A népért, annak jólétéért, boldogságáért akarunk mindent tenni, de vajmi ritkán kezdjük ott és úgy, a hol és a hogy kellene! Mikor látjuk végre, hogy minden törekvésünk zátonyra jutott, bámulva keressük a szelet, mely jól irányzott hajónkat útból eltérítette.

Vallástalan, erkölctelen, munkakerülő, iszákos és tudatlan a nép, ezek a leggyakoribb panaszok, s valljuk meg, hogy ezen körülmények okai a legtöbb jó irányú törekvés eredménytelenségének. Ezen bajok orvoslását kell első sorban eszközölnünk, ezen nyavalyák kiirtását kell célba vennünk, ha olyan népet akarunk látni, mely megértse és alkalmazni tudja a szellemi élet vívmányait, mely megértse, felfogni bírja egyéni és honpolgári jogait, kötelességeit.

Játzó, mulató helyek felállítása, hogy a felnőtteket szórakoztatni, az iszákosságtól elvonni lehessen; népkönyvtárak, olvasó-egyletek, dalárdák alakítása, hogy a népnek szellemi táplálékot nyujtani, lelkét mivelni lehessen: mindmegannyi biztos eszköz bajaink orvosolhatására, de még mindezekkel nincs gondoskodva azokról a „kis legényekről“, kikből iskolás gyermek, felnőtt férfi kell hogy legyen, kik között oly galádul működik a halál kaszája, s kiknek lelkük ha mérget vesz, nincs intézmény, mely orvosolni bírja: ezekről, mondom, még az említett intézkedések által nincs gondoskodva. Pedig ha kiszárad a csermely, nem nőhet patak, nem lehet folyóvá soha. Vagy ha megromlott vízű a csermely, olyanná lesz patak, folyó. Így vagyunk kisdedeinkkel is.

De lássuk, minő ellátásban részesülnek ők legtöbbször.

A foglalkozás utáni vágy, mely náluk a játékban, mozgásban nyilvánul, mindjárt felébred a gyermekben, mihelyt lépni tanul, sőt hamarabb, mikor már ülni képes. Vesz, tesz mindent, mi keze ügyébe akad, ront, bont, csak hogy foglalkozni tudjon. S vajjon kielégítik-e a szülők, a legtermészetesebb felügyelők ezen foglalkozás utáni vágyat? A tehetőbbek még tán megteszik, hogy pesztonkát fogadnak gyermekeik mellé, az ily felügyelők aztán, hogy mily hasznos dolgokkal foglalják el és mily épületes benyomásokkal töltik meg a reájuk bízott kicsinyek lelkét, fölöslegesnek tartom arról szólni. A szerényebb anyagi viszonyok között élők azonban még e rosznál is rosszabbat tesznek, hagyják övéiket magára mulatozni, s ha valamit kér, ütleget adnak, ha kérdez, elútasítják, s mikor már nem tudnak többé ellentállani, sokszor elaltatják természetellenes módon, pálinkával és más kábító szerekkel. „Akkor jó a gyermek, mikor alszik“, mentik magukat. Így tölti el a kis gyermek első éveit s a sok álom és kábító szerek által teste, lelke eltompul, tunyává válik, s a kábító szerek, köztük a szesz italok iránt fogékonyságot nyerve, iszákossá lesz.

Nem egy szülőt hallottam dicsekedni azzal, hogy mily jól alszik gyermeke egy kevés pálinkától, mást, hogy mily örömet leli lerészegedett gyermeke tántorgásában.

Mikor már jól meg tud állani a gyermek saját lábain, mulató-helye az utcza, hol megszokja a csavar-

gást, felszed minden erkölestelenséget, gyönyörűségét a czivakodásban, veszekedésben leli s válik belőle tekerő, munkakerülő, czivakodó természetű.

A vallásos élet iránti fogékonyosság, fájdalom, rég kiszorított a családi tűzhelyek köréből az önző érdekek hajhászása által. Ma már a gyermek Istent, Jézust emlegettetni csak akkor hall, mikor szülői, vagy környezetének tagjai káromolják s csodálkozhatunk-e azon, ha 3—4 éves gyermekek szájából a legfolyékonyabb Istenkáromlásokat halljuk? A társalgás ritkán foly kedély- és szívnemesítő dolgokról, hanem azok helyett hallhatni durvaságot, mások gyalázását, az érdem becsmérlését s több eféléket, melyek a kisdedekben hasonnemű hajlamok és érzelmek csiráit hintik el, s önzővé, másokat és szülőit tisztelni nem tudóvá változtatják.

Nem egy 6 éves gyermek szájából hallhatni oly éles kritikát mások magaviseletéről, tetteiről, hogy még felnőttek szájába is beillenék.

Ha ezen, sokszor egy helyre összpontosult körülmények befolyásához hozzáveszszük azon tényt is, hogy a gyermek emberi gyarlóságunk következtében a rossz iránt mindig fogékonyabb, mint a jó iránt, s hogy 6 éves koráig fejlődésének első stádiumában van, s hogy e korban gyökerezett hajlamokat, szokásokat kiirtani vajmi nehéz, bámulhatunk-e azon, hogy néptünk vallástalan, erkölestelen, munkakerülő, iszákos?

Ily rövid dolgozat keretében nem említhetők fel mindazon bánásmódok, melyekben kisdedeink részeltettek, s melyek sokszor az állatiasság színvonalán is alúlállók, de a felemlített körülmények is úgy hiszem elegendők arra, hogy egy figyelmes észlelőt egy, kisdedeinket védő szárnyai alá fogadó intézmény égető szükségességéről, néptünk s társadalmi életünk érdekében meggyőzzék.

Ilyen intézmény nem lehet más, mint az óvoda, hol a kis gyermek játékot, foglalkozást, gondos felügyeletet talál, hol elszigetelve lehet az erkölestelen beszédek, Istenkáromlások mérgező hatása elől, hol nem hallja a másokról szóló becsmérlő nyilatkozatokat, azok helyett szív és kedélynemesítő társalgásban tölti el idejét, hol nem az alvó, tunya gyermek a jó, hanem az élénk, tettvágyó a kedves, s hol a háladatosságra, Isten, szülői és embertársai iránti tiszteletre mindig figyelmeztette van.

A felnőttek jóllétéről, testi és lelki műveléséről sok intézmény, egyesület, a 6—15 éves gyermekekről törvény gondoskodik, de kisdedeink érdekében nagyon kevés intézkedés történik. Ezen körülmény okát nem tudom, miben lelmi fel.

A régi Spárta leendő polgáraitól születés után mindjárt intézkedett, s jelen 19-ik századunk figyelme még csak a 6 éves korig birt leereszkedni, eltekintve azon szerény társulat működésétől, mely minden anya-

gi támogatás nélkül a kisdedóvodák terjesztésén fáradozik.

Kik legyenek e téren kezdeményezők? Legyen szabad e kérdésre szerény nézetemet elmondanom.

Községekben a nép lelki és szellemi vezetői, a papok, tanítók; ők vannak hivatva világossággal járni elől s vezetni azokat, kik hallva nem hallnak; ők látják és tudják legjobban, mily intézkedések szükségesek a nép szellemi és erkölcsi életének javíthatása szempontjából, ne zárkozzanak hát hivatalos teendőjük szűk köpenyegé alá, hanem terjeszszék ki figyelmüket oda is, hová paragrafusaik nem parancsolják, mert a meglevő bünt ostromozni még nem elég lépés a javítás felé. Ők vannak első sorban hivatva a kezdeményezést, szóval, tettel megtenni, ne álljanak hát félre e nemes feladat elől, hanem igyekezzenek, első sorban az értelmiséget megnyerve, bármily szerény felszereléssel rendezni be legalább nyári menedékhelyet. A kezdet mindig nehéz, de egy-két évi gyakorlat után be fogják látni a szülők is az intézmény fontosságát és célszerűségét, s versenyezni fognak az áldozattevésben. Ha az elvetetett mag földje gondosan ápoltatik, csirázni és fejlődni fog bizonyosan.

A megyék törvényhatóságának is ez ügyben erkölcsi kötelessége valahára lépéseket tenni. Azok is érzik nyomasztó voltát a nép erkölestelenségének, tudatlanságának, igyekezzenek hát ott orvosolni a bajt, hol a jó eredményre legtöbb kilátás lehet. Komárom-megye közigazgatási bizottsága megtette ez ügyben a kezdeményezést, mely méltó arra, hogy követésre találjon. Nem azt értem én, hogy szigorú rendszabályokkal lépjen fel, mert az által idegenkedést idézne elő, hanem erkölcsi befolyását igyekezzék érvényesíteni. Buzdítson, bátorítson, s hol szükségesnek látszik, anyagi segílyt is nyújtson,

Az alakulófélben levő népnevelési egyesületeknek is ez irányban való munkálkodásra a legszebb s úgy hiszem a legháládatosabb tért kínálkozik. Célba vett teendőjükkal a kisdedekről való gondoskodást a legösszhangzóbbnak találom, s ép ez ügyre fektetni a fősúlyt igen kívánatosnak tartom.

Nagybirtokosaink, főuraink, főpapjaink, kik a ridég szertartások, fényűzés, élvhajhászat feneketlen tengerébe ezreket dobnak, mily szép és örök emléket állíthatnának magoknak kisdedóvodák felállítására által!

De legyen ez alkalomra e tárgyból ennyi elég. Minden értelmes ember, úgy hiszem, belátja, hogy eljött az idő kisdedeink érdekében is valamit tenni, annyival inkább, mert az ő sorsukkal van a legszorosabb összefüggésben jövőnk sorsa, nekünk pedig nem sok okunk van arról valami nagyon rózsás színt festeni.

Azt mondja egyik példabeszédünk: „Segíts magadon s az Isten is megsegít!”

Én ez igazságot aláírom.

Belle László.

S Z E M L E.

Anglia.

Családos tanítók és a jövedelmi adó. A londoni iskolaszék alá tartozó tanítónők régóta elégedetlenek az azal az eljárással — írja a Schoolmasternek egyik levelezője — a melyben őket részesítik. A tanítónők kötelesek voltak bevallani, hogy férjeiknek mennyi jövedelmök volt, s az adót a maga és férje jövedelme arányában vonták le fizetéséből. Egy bátrabb nő megtagadta a bevallást, de nem sokat ért vele, mert az irnok kapta magát s saját jó belátása szerint kiróttta ő maga. Ez eljárásra alapot a jövedelem adó-törvény ama §-a adott, a mely azt mondja, hogy a családos nő jövedelme úgy tekintetik, mint a férj jövedelmének része. A törvény még az olyan esetekre is kiterjed, midőn a nő nem tanítással, hanem bármely más foglalkozással szerzi a jövedelmet. Megjegyzendő, hogy az 1882-iki törvény megengedi, hogy Londonban bármely férjes nő folytasson üzletet saját neve alatt.

Az így szerzett vagyon tisztán a nőé. A férj még egy pennyre sem tarthat jogot, a gyermek nevelésén kívül, kivéve ha munkaképtelen. Így tehát ha a férjes tanítónőnek van évenként 200 font sterling (2000 frt.) jövedelme, azt mind férre teheti. Mindezzel szemben a londoni iskolaszék mostanig mind kényszerítette a férjet, hogy a nő jövedelme után is adót fizessen. Több tanító folyamodott ez eljárás ellen kivált mióta a nő jövedelmét a férjétől külön állónak tekintik, de az iskolaszék jogügyszésének az a szomorú válasza volt rá, hogy „mind az új, mind a régi törvényt összevetette, de nem lát semmit benne a mi úgy intézkednék, hogy a férj jövedelme a nőével ne tekintessék egynek.”

Ez eljárásban nem annyira az a baj, hogy a férjnek olyan jövedelemért is adót kell fizetni, a melyhez semmi joga nincs, hanem az, hogy ez által a két jövedelem akkorrára emelkedik, hogy a különben adómentes összeg is adó alá esik s így a mit félre tehetnének magoknak, be kell hogy fizessék az adóba. Már pedig ez összegecskék egy néhány év alatt szép összegre nőnének fel. Az ügy még nincsen véglegesítve, mert a törvény így szól: „a férjesnőnek joga van szerződéseket kötni éppen mintha férfi volna, a nélkül, hogy férjét bármibe bele vonná“, a miből világos, hogy az adó kivetés csak a végrehajtás és nem a törvény dolga. A miből az is következik, hogy a nő jövedelme önnálló terhét is hordozza önnállóan. Minthogy a dolog most így áll, az érdekelteknek kötelességök mozgalmat indítani bármily áron s odahatni, hogy a parlament jövő ülésén legyen szószólójok, ki az ügyet kivívja.

Irland.

Szegény Irlandban a nevelés ügye is nagyon zavaros és nyomorult állapotban van. Az 1882. év december utolsó napján a biztosok jelentése szerint 7705 elemi iskola működött. A vizsga előtti 15 nap alatt az iskolába járt átlag: 678,970. Az év folytán iskolában volt összesen 1,083,

298; de átlag csak 469,192 esett egy napra, habár az eddigihez képest nagy volt a haladás. Ebből látszik, hogy milyen bizonytalan mind tanítás, mind a tanító sorsa Irlandban. Így a szegény tanító nem sok fizetést kap az eredmény után Most már kezd általánosan elfogadtatni az egész országban az iskolába járásra kényszerítés elve. Hihető, hogy az ir kormány is legközelebből intézkedni fog.

Sir Beach Irland főtitkára megígérte volt egy javaslatában, hogy a tanítók fizetésén javítani fog. Utasítást is adott volt ki a segély egyleteknek, hogy évenként 60,000 font sterlinget adjanak az ország összes iskoláinak, de mivel a törvény igen engedékeny volt, a rendeletet nem hajtották végre és így a kormány az ország részéről ma már 340,000 font sterlinggel adós a 11,000 tanítónak. Minthogy e fizetést már két titkár is megígérte, de nem adta meg, azt kell mondanunk, hogy az ir tanítók sorsa valóban szomorú. A „Schoolmaster“ nézete szerint ez összeget a kormánynak bármely áron is kikellene fizetni.

A mi a nyugdíjat illeti, az még szomorubb. Még eddig csak 65 teljes nyugdíj van a férfiak és 60 a nők részére. A mostani rendszer szerint harmincz évi szolgálat után három osztályzat alapján kapnak: 14, 12 és 10 font sterlinget (egy sterling 10 frt.); 35 évre 21, 17 és 13 fontot, 40 évre 31, 24 és 19 fontot és ha valaki még 47 éves tanítóságát is megéiheti, akkor kap: 60, 47 és 35 fontot. Közelebből azt a kecsesgató biztatást kapták, hogy ha lejár az öt próba év, akkor revideálni fogják a szabályzatot. Az 1882-iki nyugdíj törvény alapján 9,427 tanító esik nyugdíjba, s összesen kiadatott 9,552 font s az egészen nyugalomba vonultaknak 8,109. 1875 óta csak 295 folyamodás adatott be új tanítói lakás építésének segélyezésére. Irlandban összesen 1225 tanítói lak van, melyekre az állam semmit sem költ, de ezek roppant rondák és alkalmatlanok. Legközelebből az állampénztár felhatalmazást adott arra, hogy 50 fnton felüli kölcsönöket vehessenek fel az ily épületek kijavítására.

Az ir tanítók állapota a mint a fennebbiekből látszik nem irigylendő, de remélhető, hogy nemsokára javulás áll be náluk is, mert tán csak átlátják az illető helyen, hogy ha az állami életet czélszerű is nyugben tartani, de a szellemi életet nem lehet lenyügözni az összes kára és veszedelme nélkül.

Franciaországból.

A francia ifjuság erkölcsi állapotát szomorú világitásba helyezi egy tekintélyes szakférfiúnak következő nyilatkozata: Franciaországban egyfelől a túlságig vitt anyagelviség, másfelől a gazdag segélyforrások következtében nép a vagyonszágnak, az anyagi jólétnek meglehetősen magas fokára jutott, sajnos azonban, hogy ezzel lépést tart erkölcsi súlyedése. Ha a francia családi viszonyokat, erkölcsi állapotot, nevelést stb. helyesen akarjuk megítélni, melőzzük a sokszor igen kedvezően nyilatkozó szakmunkákat, s vegyünk fáradságot arra, hogy a néppel a saját otthonában, munkája közben és azonkívül közvetlen szemlélés alapján ismerkedjünk meg.

A francia családoknál rendszerint kevés a gyermek s így szinte természetes, hogy főleg a fiúgyermek az első életévekben a lehető legkényeztetőbb családi nevelésben részesülnek. A dédelgetett gyermekeket egy rossz szóval sem illetheted, a nélkül, hogy ezáltal a szülők haragját magadra ne vonnád. Ennek mintegy további folyománya, hogy a fiúgyermeket idejekorán felnőtteknek tekintik és megismeretik velők azon élvezeteket, melyek a meglelt férfiaknak vannak fentartva. S ha a művelt anyát fia életmódjának káros következményeire figyelmezteted, szeretetreméltó modorban a következő szavakkal védi fiát: „Ugyan hagyja el, hadd élje világát, hiszen fiatal korában ön is csak úgy tett.“ Az erkölcstelenedés napról-napra mind nagyobb mérvet ölt és ez nemcsak Párisban van így, hanem egész Franciaországban. A boldog családi élet szentélyét megszegényítő botránypercek napirenden vannak, a társadalom már annyira hozzászokott ezekhez, hogy már nem is tartja bűnös cselekményeknek s az esküdtszökeket e dolgokat egyszerű szerelmi kalandoknak véve, naponként mentik fel az erkölcstelenségek botrányhőseit. Az ifjuság erkölcsi művelésére rendkívül káros befolyást gyakorolnak azon regények, színművek stb., melyek a társadalmi élet súlyedségét a maguk meztelenségében tüntetik fel s a melyek, sajnos, napról-napra gombamódra szaporodnak. Ily művek gyártása az íróra és kiadóra nézve egyaránt jövedelmező. Ecclatáns példa erre Zolának legújabb regénye, mely írójának közel 100,000 francot jövedelmezett. Az ilyen olvasmányok mételyző hatásának ellensúlyozásáról gondoskodni kellene, de nemcsak Franciaországban, hanem minálunk is.

A túlterhelés kérdése.

Az elemi tanulók túlterhelésén Angliában úgy akarnak segíteni, hogy újabb tárggyal foglalják el a tanulót a nap bizonyos szakaszában. A cél az, hogy a kifáradt gyenge elmének új táp nyújtassék, hogy ettől az felfrissülve, a működést előlkezdhesse. Az eljárás, a mint látható, egészen természeti alapra van fektetve; de van ám pszichológiai magyarázata is, mert hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy ha, miután a tanulást megúntuk, bemegyünk egy könyvtárba, avagy laboratóriumba, teljes erővel és élékséggel tudjuk folytatni az új, de nem könnyebb munkát. Az új rendszert Angliában Carpenter Lent W. úr, a „British Associatis“ chemiai szakaszának tagja indítványozta és arról egy terjedelmes értekezést is irt. Szerinte az elemi iskolákban a positiv tudományok elemeinek tanításával lehet segíteni a túlterhelésen. A rendszert Manchesterben és Liverpoolban már több idő óta sikerrel gyakorolják, és pedig oly sikerrel, hogy csak azért nem kísérlették meg másutt is, mivel még nem ismerik. A tanítás tárgya a fiúiskolákban: elemi természettan, a leányiskolákban: házi gazdaságtan s ezzel kapcsolatban természettan, vegytan és élettan elemei. Csak olyan gyermekeket vesznek fel ez órákra, a kik a 4-ik osztályt már elvégezték. A birminghami iskolában olyan rendszer uralkodik, a mely még kisebb gyermekek előtt is érthetővé és élvezhetővé teszi e tanítást. A rendszer főbb

pontjait a következőkben ismertetjük: 1. Semminemű kézikönyv nem használható, hanem tisztán szóbeli előadás. 2. Szükséges egy arra alkalmas egyén, ki mindenféle készlettel felszerelve járjon egyik iskolából a másikba, és tanítsa mindenütt ugyanazt a dolgot, míg mindenik iskolát rendre járja. 3. A gyermekek rábírandók arra, hogy részt vegyenek az előadásban, vagyis hogy intézenek kérdéseket és készítsenek jegyzeteket. 4. Felállítandó egy oly központi hely, a hol a haladott koru tanulók gyakorolhassák magukat kísérletezés útján. E rendszer legfőbb eredménye a tanulók értelmi életének az ébresztése kell hogy legyen. Liverpoolban a rendszer életbeléptetése óta a tanulók haladása 180%-kal javult. De figyelemreméltó még az is, hogy ez által a jobb tehetségeket a tanító felfedezné és nem engedné elzúlni egy vagy más úton. A birminghami és liverpooli tanítók nagyon el vannak ragadtatva az eredmény által.

I R O D A L O M.

Megjelent a gyakorlati rajzminiták II-ik részének 3-ik füzeté. Összeállította Weinberger Lajos fővárosi tanító. Ára 15 kr. E mű Budapest főváros hatósága által valamennyi népiskolája számára használat végett elfogadtatott.

Érdekes kritikai tanulmány jelent meg közelebről: Simonyi nyelvtana címmel Thewrewk Árpád ismert nevű nyelvész tollából. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe; megrendelhető a szerzőnél: Budapesten, Lovas-út, 64. sz.

Két figyelemre méltó földrajz küldetett be szerkesztőségünkbe. Az egyik: *Szülőföldisme*. Bevezetés a földrajz elemeibe, szülőföld és környékírás, Somogy megye földrajzával. A szemléltetve képzeltető tan módszer szerint, a miniszteri tantervnek megfelelően a népiskolák III. osztálya számára. Irta: Adorján Miklós képezdei gyakorló tanító. Harmadik javított kiadás. Ára 40 kr. N.-Kanizsa, 1884. Fischer Fülöp bizománya. — A másik: *Szilágy megye földrajza*, s bevezetésül földrajzi alapismeretek. A népiskolák III. osztálya számára. Szilágy megye közönsége és a szilágy megyei tanító-testület által 150 forinttal jutalmazott pályamű. Irta: Borbély Sámuel, m. kir. állami tanítóképző r. tanár. Két, a szöveg közö nyomott fametszettel és a megye fali térképével, mely azonban csak a f. év végén jelenik meg. Ára a könyvnek 25 kr., a térképnek 2 frt. Szerző tulajdona. Megrendelhető a szerzőnél Zilahon. E műveket, mihelyt lapunk tere engedi, részletesen ismertetjük.

Aigner Lajos budapesti könyvkereskedésében megjelentek: 1. Magyarország alkotmánytana felső nép- és polgári iskolák számára. Irta Jánosi Ferencz. Ára 50 kr. Harmadik kiadás. — 2. Előgyakorlatok az irvaolvasás és rajzolás tanításához. Irta Gyertyánffy István, a budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképző-intézet igazgatója. Második teljesen átdolgozott és bővített kiadás. Ára 50 kr.

Az Eggenberger-féle könyvkiadó kereskedés „Népiskolai könyvek gyűjteménye“ című vállalatot indított meg, melyből eddigelé a következő füzetek jelentek meg: „Ma-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Család és Iskola“ 16-ik számához.

gyarok története.“ Irta Sebesztha Károly. Ára 12 kr. — „Földrajz.“ Irta dr. Zák R. József. Három térképpel. Ára 12 kr. — „Természetrajz.“ Irta Szécskay István. Sok képpel. Ára 15 kr. — „Természettan.“ Irta Császár Károly. Számos magyarázó ábrával. Ára 12 kr. — Számtani példatár.“ Irta dr. Császár Károly. (A II. [ára 10 kr.], a III. [ára 10 kr.] s a IV. [ára 12 kr.] osztály számára.) — „Egyszerű könyvviteltan“ és rövid váltóisme. Irta Roller Mátyás. Ára 15 kr. A gyűjtemény valamennyi füzeten átvonuló alapterv fő vezérlő szempontja a tanulás egyszerűsítése. Ezért e könyvek csak az elemi és az ismétlő iskolák számára szükséges ismereteket tartalmazzák. De azokat világos rendszerességgel és legalkalmasabb módszerrel tárgyalják. A milyen szorgosan kerülték a szerzők a fölösleges adatok terjengős előadását, ép olyan nagy gondot fordítottak az áttekinthetőségre, a fokozatos egymásutánra és a népies nyelvezetre.

Ifjabb Nagel Ottó könyvkereskedésében Budapesten, a nemzeti színház bérházában, megjelent a „Magyar általános levelező“ 5-ik és 6-ik füzeté. szerkeszti Knorr Alajos. Egy füzet ára 30 kr. Ugyancsak e kiadónál kapható az „Önügyvéd“ című közhasznú jogi mű füzetekben, két fél kötetben, vagy egy kötetben füzve vagy diszes kötésben.

A magyar millenarium. Stampfel Károly királyi udvari könyvkereskedő kiadásában Pozsonyban Helmár Ágost királyi főgymnasiumi tanár úrtól egy két ives kis füzetke jelent meg, melynek czime: „A magyar millenarium. Visszapillantás Magyarország 1000 éves történetére.“ Az író neve, kinek Bonfiniusról irt művét a magyar tudományos akadémia annak idején pályadíjjal tüntette ki, elegendő biztosítékul szolgál arra nézve, hogy itt nem selejtes vásári munkával van dolgunk, a mint csakugyan ez alkalmi iratkában nemzeti politikai alkotmány és irodalom történetünknek főbb mozzanatai vonzó alakban csoportosítva a magyar nemzet ezeréves főnállásának nagy vonásokban rajzolt sikerült képét nyújtják. A számos képpel ellátott füzetkének fellette diszes kiállítása a derék kiadónak izléséről tesz tanúságot. Ha végül még fölemlítjük, hogy az ára 20 krban van megállapítva, pillanatig sem kételkedünk benne, hogy ezen alkalmi füzetke könyvpiacunk egyik legkelendőbb cikkét fogja képezni.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

I.

A kolozsmegyei tanító-testület 1883-ik évi közgyűlésének sorrendje.

Oktober 29-én d. u. 5 órakor elértekezlet a városi polgári iskola helyiségében.

Oktober 30-án d. e. 9 órakor közgyűlés a városi tanácssteremben a következő tárgysorozattal:

1. Hymnus, éneklí a képezdei dalkör.
2. Elnöki megnyitó beszéd.
3. A választmány évi jelentése: felolvassa Nagy Kálmán egyesületi titkár.
4. Jelentés a II-ik országos tanító-gyűlésről, előadja: Rieger Imre egyesületi képviselő.
5. Bizottságok kiküldése a) a tanszertár, b) a könyv- és irattár, c) az egyesületi pénztárak, d) az Eötvös-alap pénztár, e) a „Család és Iskola“ pénztárának megvizsgálására; f) a szavazatok beszedésére; g) a nyilvános tanítások megszervezésére.
6. Felolvasás, Dr. Szász Béla egyetemi tanár úrtól
7. A tisztviselők megválasztása.

D. u. 3 órakor az egyetemi vegytani intézet megbeszélése, Dr. Fabinyi Rudolf egyet. tanár vezetése mellett.

Oktober 31-én d. e. 8—9-ig nyilvános tanítást tartanak:

- a) a külmagyarutczai ev. ref. népiskolában Staudner Gyula, b) a külmagyarutczai rom. kath. népiskolában Váradí Albert tanító.

D. e. 1/2 10 órakor a közgyűlés folytatása a városi tanácssteremben, ily rendben:

1. Szózat, éneklí a képezdei dalkör.
2. Az okt. 30-iki közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése.
3. A tisztviselők leköszönése s korelnök választás.
4. A szavazatszedő bizottság jelentése.
5. A tanszertár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.
6. A könyv- és irattár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.
7. Az egyetemi pénztárak, u m. a) a közpénztár b) a „Család és Iskola“ pénztára c) az „Eötvös“-alap megvizsgálására kiküldött bizottságok jelentése.
8. Az egyesületi szakközlöny ügye.
9. Jelentés a nyilvános tanításokról.
10. Felolvasás, Dr. Ferenczi Zoltán polg. isk. igazg. úrtól.
11. Intézkedés a jegyzőkönyv hitelesítéséről.
12. Indítványok tárgyalása.

Meghívás. A szebenmegyei róm.-kath. tanítóegylet idei rendes közgyűlését f. évi október hó 24—25-én tartja N.-Szebenben a belvárosi róm.-kath. elemi iskola helyiségében melyre az egylet rendes és pártoló tagjai, valamint a tanügy minden barátjai tiszteletteljesen meghivatnak. Tárgysorozat: 24-én d. e. 8-tól 12-ig 1. Istenítisztelet a belvárosi

róm. kath. elemi iskolai plébániai templomban. 2. Nyilvános tanítást tart: a) Schuch Ödön belvárosi róm.-kath. elemi iskolai tanító a nevezett iskola 6-ik osztályában a földrajzból. b) Lubinszki Berta állami elemi iskolai tanítónő az állami iskola 3-ik osztályában a magyar nyelvtanból. 3. Gyűlés megnyitása, jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése. d. u. 3-tól 6-ig: 4. A nyilvános tanítások megbirálása. 5. A Szebenmegye földrajzának megbirálására kiküldött bizottság jelentése. 6. Bizottságok kiküldése a könyv- és pénztár felülvizsgálására. 25-én d. e. 8-tól 12-ig: 7. Gyász istenitisztelet néhai Bittermann Ágoston volt egyleti tagért, mely után 8. Emlékbeszédet tart nevezett felett Baráti János belvárosi róm.-kath. tanító. 9. Jelentés a II. országos tanítótestületi képviselői közgyűlésről. 10. A választmány évi jelentésének felolvasása. 11. Bizottsági jelentés a könyv- és pénztár állásáról. 12. Tisztujtás. 13. A jövő gyűlés idejének, helyének és tárgyainak meghatározása. 14. Indítványok tárgyalása. Tisztelettel kéretnek a t. vigéki tagtársak, hogy megjelenésük vagy meg nem jelenésükről az elnökséget október 10-ig multhatatlanul értesíteni sziveskedjenek. Nagy-Szeben, 1883. szeptember 16-án. Roszkosni Elek s. k. tanítóegyleti elnök. Szánthó Mihály s. k. tanítóegyleti jegyző.

Nyilvános nyugtatóványok.

Lapunk áraban a folyó 1883-ik évre a 3 forintot kifizették: Vajna Sándor, Szászváros. Varró Miklós, Ponor. Kolozsvárt: Kiss Sándor, Nagy Kálmán, Stöger Béla és a Lutheránus iskola. Az állami iskolák közül: Nagy-Ilonda, Mocs, Hidalmás, Alsó-Tömös, Szucsák, Felvincz, Kide. felsőleányiskola Keszthely. Gazdasági felsőnépiskola Baróth és állami népiskola Kalota-Szentkirály. (az 1882-ik évre is 3 forintot) Községi iskolák: Zágon, Toroczko és Ilyefalva. Ravasz György, B.-Hunyad. 1883-ik év 1-ső felére 1 frt. 50 krt: Olasz Gyula, Sámsond. Holló Endre, Csik-Szentdomokos. Ferencz József, Csik-Jenőfalva. Borbély József, Szent-László. Bőjthe László, Kolozsvár. 1883-ik év II-ik felére 1 frt. 50 krt: Osváth Albert, Maros-Keresztur. Mántó György, Székely-Keresztur. Ifj. olvasóegylet. Sárospatak. Az állami iskolák közül: Szék, Vizakna és Újtorda. Kolozsvárt: Békési Lilla, Gráf Jakab, Gunesch Károly, Salamon Klára és a „Kolozsvári kör.“

Dézi László,
pénztáros.

VEGYESEK.

— Aradon kereskedelmi akadémiát szándékoznak állítani. A keresk. és iparkamara értekezletén Gaal Jenő orsz. képviselő előterjesztést tett e tárgyban, melyet a jelenlevők elfogadtak. A tervezet szerint az I. osztályt már a jövő tan-

évben kellene megnyitani. Az intézet évi költsége 9000 frt-ra van számítva. Épületről a város, felszerelésről a kereskedelmi kamara gondoskodnék. Tandíjak után 3000 forintot, államségélyt 3000 frtot remélnék a többi a költséget pénzüntézetek gyámolítása után remélik fedezni.

— Langer József a győri kir. kath. tanítóképezde igazgatója, a győri vidéki tanító-egyesület elnöke meghalt f. é. augusztus 3-án. Született Nagy-Bányán 1823-ban, papi pályára készülve, előbb a szatmári, utóbb a pesti központi pappalévdében folytatta tanulmányait. Mint negyedéves theologus bucsut mondott az egyházi pályának és a Forinyák családnál nevelősködött, míg 1847-ben az akkor felállított győri kir. tan. képezde tanárául nevezetett ki, mely intézetnek 1871 óta volt buzgó igazgatója. A kik közelebről ismerték, becsülték benne a jó embert. Tanítványai szeretettel csüngtek rajta. Legyen áldott emléke!

— Mészner József fővárosi igazgatótanító a népnevelés terén erélyel és buzgósággal betöltött félszázados működése elismerésül ő felsége által a koronás arany érdemkeresztel tüntettetett ki. Az érsek-utcza iskolában gyűltek egybe szeptb. 30-án a jubilans tisztelői és barátai a főváros hatósága, a VI. ker. iskolaszék, melynek elnöke: Szász László nyitotta meg az ünnepélyt Ráth Károly főpolgármester szép alkalmi beszéd után feltűzte az ünnepelt mellére a kitüntetést, ki meghatgan mondott köszönetet. Végül az iskolaszéki elnök a tanhatóság és tanférfiak nevében mondott köszönetet a főpolgármesternek, a miért a jubiláló kitüntetését legfelsőbb helyen közvetítette.

— A „Bárany-Alap“ gyűjtőbizottsága tisztelettel fölkéri mindazokat, kik a nevezett bizottságtól gyűjtőívet kaptak: legyenek szivesek azokat akár üresen, akár pedig gyűjtéseik melléklésével legkésőbb október 25-dikéig beküldeni, mivel a zárszámadás és az alapnak az „Eötvös-Alap“hoz való csatolása november 1-én okvetlenül megtörténik. Az adományok hírlapileg lesznek nyugtatóványozva; hírlapilag közzétételnek egyszersmind azok nevei is, kik a bizottságtól gyűjtőívet kaptak, de azt — most már egy év leforgása után — még üresen sem küldték vissza. Az ívek Maurer János pénztárnok úrhoz küldendők. (Budapest, VIII. ker. őszutczai iskola.) Kiváló tisztelettel Bálint Mihály gyűjtőbizottsági elnök. Király Károly gyűjtőbizottsági jegyző.

— Melyik a legrégebb magyar abc könyv? Ezzel a kérdéssel már nem egyszer foglalkoztak régészeink s kitűnő történészünk Szabó Károly a „Régi magyar abc könyv“-et: 1681-ből tartotta a legrégebbnek. Most azonban Széll Farkas itélőtáblai kir. bíró, ki szabad óráiban előszeretettel foglalkozik a régészettel s ki már kun-szent-mártoni járásbíró korában is több érdekes ásatást eszközölt, — egy XVII. századbeli könyvnek a táblájából 1659-ben Sárospatakon nyomtatott „ABECE“könyvet fejtett ki, mely 8 levélből áll. A magyar könyvnyomtatás történetére nézve érdekes régiséget Széll bíró úr a régészeti társulat egyik ülésén be fogja mutatni.